

15. СССР – Германия. 1939-1941. Документы и материалы о советско-германских отношениях с сентября 1939 г. по июль 1941 г. / Составитель Ю. Фельштинский; Предисловие А. Авторханова. Вильнюс, 1989. – 582 с.

16. Яансон К. Роковые годы, 1939 – 1940: События в Прибалтийских государствах и Финляндии на основе сов. Документов и материалов. – Таллин, 1990. – 80 с.

Максимов Сергій

ПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ АВГУСТИНА ВОЛОШИНА

У статті здійснено фрагментарну характеристику біографії Августина Волошина. Окреслено період становлення його особистості. Виявлено особливості участі у політичному житті краю. Окреслено заходи на посаді президента. Наведено відомості про останні роки діяча.

Ключові слова: Карпатська Україна, посада, президент, політичний діяч, партія, вибори.

Закарпаття – регіон із особливою специфікою та непростю історичною долею. Сьогодні він належить до Західної України, але не так давно землі Закарпаття називалися Підкарпатською Руссю, а його жителі – карпаторусами чи просто русинами. У політичному плані Закарпаття відколося від Русі ще в Середні віки і тривалий час розвивалося окремо.

Землі Галицько-Волинського князівства після його ослаблення були розділені між Польщею, Угорським королівством та Великим князівством Литовським. Пізніше вони увійшли до складу Речі Посполитої, а потім після її поділу і до кінця Першої світової війни належали Австро-Угорщині [1, с. 25].

Спочатку польські, а потім австро-угорські правителі намагалися знищити на території Закарпаття, що ними керувалася, будь-які проукраїнські настрої. Місцевому населенню нав'язувалися католицизм і уніатство, православні зазнавали дискримінації. Після закінчення Першої світової війни, в якій Австро-Угорщина зазнала поразки, імперія, створена Габсбургами, перестала існувати. На її уламках з'явилася низка національних держав – Австрія, Угорщина, Польща, Чехословаччина, Югославія. Планувалося і створення української держави на території галицьких земель, що раніше входили до складу Австро-Угорщини [1, с. 25].

Період розпаду Австро-Угорської держави дав багатьом діячам русинського руху Закарпаття надію на довгоочікуване самовизначення. Однак позиції місцевих політичних активістів щодо майбутнього Закарпатського регіону розділилися. Так, частина русинських політиків

наполягала на входженні Закарпаття до складу новоствореної Чехословаччини з огляду на мовну та культурну близькість до слов'ян чехів та словаків. Природно, що велика частина русинських активістів дотримувалася ідеї про приєднання до України. Зрештою, серед русинів були прихильники входження до складу Угорщини, Росії та повної незалежності.

Яскравою особистістю та активним політичним діячем досліджуваного періоду був Августин Волошин (1874-1945) – педагог, психолог, соціолог, богослов, згодом – політичний діяч. Народився він 17 березня 1874 року у закарпатському селі Келечині, у сім'ї греко-католицького священника. Батьки виховували його патріотом, у хлопчика змалку сформувалася українська національна свідомість. Закінчив Вищу педагогічну школу у Будапешті і прийняв за прикладом батька духовний сан. Складаючи в молодості підручники граматики для початкових шкіл, Августин Іванович називав там русинську літературну мову спільною для всієї Русі [2, с. 18].

На політичний шлях Августин Волошин ступив ще 1919 р., коли у складі трьох народних рад – Ужгородської, Хустської та Пряшівської – підтримав рішення приєднатися до Чехословаччини. У 1919-1921 рр. був членом Директорії. З 1923 до 1938 року очолював створену ним Християнсько-Народну партію Підкарпатської Русі, від якої у 1925-1929 рр. був висунутий депутатом чехословацького парламенту [2, с. 39].

Боротьба за автономію Підкарпатської Русі тривала у 30-х роках ХХ століття. З другої половини 1930-х років над Чехословаччиною почали згущуватися хмари. Гітлерівська Німеччина, що стрімко посилювалася, ставала все більш агресивною. Загроза нападу гітлерівців набувала реальних обрисів.

11 жовтня 1938 р. Рада міністрів Чехословаччини після тривалих переговорів погодилася на самоврядування краю і призначила раду міністрів Підкарпатської Русі – троє міністрів та двоє статс-секретарів на чолі з Андрієм Бродієм. Августин Волошин став статс-секретарем з питань охорони здоров'я та соціального забезпечення. 12 жовтня 1938 року підкарпатські міністри склали присягу. Повернувшись додому, 15 жовтня провели перше засідання.

За політику на користь Угорщини 26 жовтня 1938 р. у Празі заарештовано Андрія Бродія. Новим прем'єром Підкарпатської Русі став Волошин. За президенства Августина Волошина українську мову оголосили державною: було переведено роботу всіх установ, викладання у навчальних

зкладах також відбувалося українською. У містах змінювали вивіски та таблички із зазначенням вулиць (раніше вони були російською).

1 листопада 1938 р. А. Волошин із помічниками виїхав на Віденський арбітраж, де від Підкарпатської Русі було відібрано міста Ужгород, Мукачево, Берегове та частину сіл й передано Угорщині. Новою столицею краю став Хуст, куди евакуювали державні установи та служби. В уряді залишилися лише А. Волошин, Ю. Ревай та Є. Бачинський [3, с. 112].

Українська Народна рада видала маніфест із програмою дій нового уряду. 25 листопада вийшла ухвала про запровадження державної – української мови, а 30 грудня – про використання назви «Карпатська Україна» (до того була Підкарпатська Русь).

12 січня 1939 р. з'явилася заява Августина Волошина про вибори до Сейму, а 13 січня створено партію «Українське національне об'єднання»; 24 січня сформовано її центральне керівництво на чолі з Федором Реваєм. 12 лютого 1939 р. відбулися вибори до Сейму Карпатської України із 32 послів, за яких проголосувало 92,4% виборців. Територія республіки зі столицею у Хусті становила 11 108 кв. км., – це були гірські частини Закарпаття, але без Ужгородського, Мукачівського, Севлюського повітів із містами Ужгород, Мукачево, Берегове, які за рішенням Віденського арбітражу з листопада 1938 р. відійшли Угорщині. Населення – 570 тис. осіб. Законодавчий орган – Сейм – складався з 32 членів, провів лише одну сесію, а саме 15 березня 1939 р. За три години було затверджено проголошення державного суверенітету Карпатської України, прийнято два закони, обрано президента держави, затверджено новий уряд та керівництво Сейму. Президентом Карпатської України було обрано Августина Волошина [4, с. 77].

Однак міжнародного визнання Карпатська Україна здобути так і не встигла... Проголосивши незалежність на засіданні Сейму 15 березня 1939 р., Карпатська Україна була змушена одразу оборонятися проти збройної агресії сусідньої Угорщини, регулярні війська якої 14 березня 1939 р. розпочали наступ на Закарпаття. 16 березня відбувся кульмінаційний для «Карпатської Січі» бій на Червоному полі. 17-18 березня 1939 р. більшість членів уряду та Августин Волошин виїхали з території Закарпаття, утворили в Празі уряд у вигнанні, який не був офіційно визнаною еміграційною структурою, проте його представники займалися дипломатичною діяльністю. Крім того, у вигнанні Волошин працював в Українському вільному університеті професором педагогіки, деканом, ректором.

30 листопада 1939 р. уряд Карпатської України звернувся до міністра закордонних справ Німеччини І. фон Ріббентропа з меморандумом, в якому

відстоювалася думка про відокремлення Карпатської України від Угорщини та об'єднання її на умовах федерації зі Словаччиною. Позитивної відповіді не було. Після того, як до столиці Чехословаччини увійшли радянські війська, серед перших НКВС заарештував президента Карпатської України. Це сталося 15 травня 1945 року. За офіційними даними, він помер 19 липня 1945 року у Бутирській в'язниці [5, с. 86].

Отже, політична діяльність Августина Волошина припала на доволі складний історичний період у становленні історії української державності.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Вегеш М. Августин Волошин і Карпатська Україна. Львів: ЗУКЦ, 2004. – 414 с.
2. Федака С. Д. Августин Волошин: коротка біографія. Ужгород: Гражда, 2005. – 120 с.
3. Беднаржова, Т. Є. Августин Волошин – державний діяч, педагог-мислитель. Львів: Основа; Львів. Богослов. Акад., 1995. – 232 с.
4. Вегеш М. М., Кляп М. І., Тарасюк В. Ю., Токар М. Ю. Августин Волошин: життя і помисли президента Карпатської України. 2-ге вид., доп. Ужгород: Карпати, 2009. – 476 с.
5. Зимомря М. Герой України Августин Волошин. Дрогобич, 2006. – 133 с.